

Een verhaal over de krakende democratie

Magda Michielsens

Enkele feiten uit de gebeurtenissen die zich sinds 15 februari in Nijmegen afspelen zullen ondertussen via de media wel bekend zijn. Wat zijn echter "feiten" ? Het is waar dat er 14 huizen gekraakt werden, dat er een gemeenteraadsbeslissing ligt die voorschrijft dat die huizen moeten gesloopt worden en dat er een parkeergarage in de plaats moet komen, dat de Mobiele Eenheid maandag, 23 februari, met tanks die straat is binnengedrongen en met de sloop van de huizen begonnen is. Het is NIET waar dat al de acties relschopperijen waren van krakers en hun aanhang. Toen maandagavond door de NOS gezegd werd dat het nog onrustig was in Nijmegen omdat groepjes krakers met hun aanhang door de stad zwierven was het mij meer dan ooit duidelijk dat de officiële media gewoon liegen als dat zo uitkomt.

Sinds de nacht van zaterdag op zondag, 14/15 februari, zijn de acties aan de gang. Het was toen al zeker dat de gekraakte panden vroeg of laat zouden ontruimd worden. Dat besluit moest nog bekrachtigd worden door een vonnis van de rechtbank van Arnhem. Dat is dan vrijdagmorgen, 20 februari, gebeurd. Om 10 uur vrijdagmorgen deelde een solidaire advocaat de beslissing van de rechtbank langs de illegale radiozender mee. Progressieve groepen en groepjes hadden al in het begin van de week besloten om een levende, geweldloze blokkade te verzekeren vóór de barricades. Qua mobilisatie is dat van het eerste tot het laatste moment gelukt. Dat dit kon is in grote mate te danken aan die radiozender, Radio Rataplan. In het vonnis werd gezegd dat de krakers tot zaterdagavond, 22 februari, 24 uur, de tijd hadden om de panden te verlaten. In de laatste dagen, en vooral in het weekend was bij de bevolking erg veel gebeurd. Het was helemaal geen actie van enkele krakers. Nijmegen was, heel solidair, in het verweer tegen het ontzaglijke geweld dat van de staat uitging.

ALLES was anders met Radio Rataplan in de lucht. We kennen de macht en de functie van de ideologische staatsapparaten wel, maar ik kan onmogelijk beschrijven hoe anders de wereld was toen die ideologische kloof met een radiozender er een paar dagen niet was. Langs de radio hebben jongerenwerkers de knapen, die oorspronkelijk de barricades aangrepen om hun baldadigheid kwijt te kunnen, uitgenodigd om samen te komen. Dit was de mededeling : "Waarom gooi ik stenen ? Goeie vraag hé, er zijn vrienden van jou en die gooien met stenen, jij misschien ook... en de M.E. moet dan optreden... eerst tegen jullie, maar even later dan gaan de ME's de krakers er uit slaan, de huizen tegen de vlakte ... komt er straks een parkeergarage. Wil jij dat ? Hou eens op met kloten, kom eens praten, over de huizen en tegen de krakers. Vrijdag om halfzeven is er een grote bijeenkomst voor Nijmeegse jongeren.....En ze kwamen en er hebben er zich later ook mee

ingezet, ook een krantje gemaakt over hun oorspronkelijke motivatie, een solidariteitsverklaring opgesteld en die voor de radio komen voorlezen, geld ingezameld in hun café. Wat mij hierbij zo opvalt is niet zozeer die "bekering", maar wel die reactie bij de jeugdwerkers : blijven praten, onmiddellijk reageren, overtuigen, uitleggen, inspelen en niet polariseren.

Zaterdag kwam er langs de radio de oproep voor een demonstratie om 14 uur. Op de kortste keren waren er 7 000 mensen op de been. Heel expliciet werd langs de radio gezegd dat die betoging er was omdat er gebleken was dat er heel wat mensen solidair waren zonder het te kunnen opbrengen om achter de barricades of in de levende blokkades te zijn. De stad bood toen al een zeer eigenaardige aanblik. Vrijdagnamiddag was de recherche de winkels afgelopen om te zeggen dat ze best hun etalages zouden dichtspijkeren. Zaterdag waren er dan ook heel veel winkels helemaal met houten platen betimmerd. Op de radio werd zaterdag laat in de namiddag en passant gezegd dat de parkeergarage de belangen van de middenstand diende. Dat werd blijkbaar door heel wat middenstanders zomaar niet genomen. Iemand nam het initiatief om met een solidariteitsverklaring rond te gaan verbazend succes. Heel het weekend zijn er trouwens middenstanders praktische steun blijven leveren eten, drinken, verwarmingsapparaten, deken, matrassen, doorgang doorheen de winkels en langs de daken, snackbars en café's die zondagnacht open deden om gratis eten, koffie en soep te leveren.

Al waar de radio om vroeg werd onmiddellijk ter beschikking gesteld, zowel middelen als vaardigheden en dit door iedereen. Gans het weekend hebben ze bijvoorbeeld de steun gekregen van enkele andere piratenzenders ver in het rond : die zonden zelf niet meer uit, maar pikten Radio Rataplan op en zonden die verder door. Wat er verder aan materiële steun kwam kan je je op een door de weekse dag in de "verzorgingsstaat" niet voorstellen. Dergelijke verhalen heb ik enkel uit de oorlog horen vertellen. Maar die was dan ook op komst. Zondagavond meldde het keukenpersoneel uit één kazerne dat ze voor 2 600 man maaltijden moesten maken...

Zondagavond om 10 uur was er nogmaals een massale betoging, op één-twee-drie bijeengebracht langs de radio. Daar zijn de rijkswachters al verschrikkelijk op beginnen inhakken. En zo ook 's morgensvroeg. Met massale overmacht hebben ze de geweldloze blokkades uit elkaar geklopt. Rond 5 uur zijn ze de centrale radiopost binnen gevallen en hebben alles kort en klein geslagen hoewel de zendapparatuur daar toen al weg was. ZE

wie waren dat dan ? Het is wel zeker dat het om politie ging, maar ze hadden geen uniformen aan, Zwarte pakken en bivakmutsen ; zonder huiszoekingsbevel kwamen zo door middel van bijlen door het raam. De gemeente-voorlichtingsdienst wil dit verhaal van de radio-mensen bevestigen noch ontkennen ; de coördinerend commissaris van de politie zegt er over "middels een bijzondere actie, in overleg en met goedkeuring van de Arnhemse justitie is Rataplan uit de lucht gehaald." Op welke manier kan hij nu nog niet zeggen aangezien de rapporten die over die ontruimingsactie zullen verschijnen hem nog niet bereikt hebben

Nadat de centrale zender uit de lucht was werkte er nog één zendertje van Rataplan achter de barricades. Die heeft uitgezonden tot 8 uur 30', tot hij niets meer kon zien van de traangas, niets meer kon zeggen van het braakgas, de tank voor de deur stond en de M.E. met steenzagen door de muren van het gebouw waren gekomen. De mensen achter de barricades hebben

zich geweldloos overgegeven ... Ze zouden anders trouwens gewoon dood geschoten zijn.

Een helicopter had vlugschriften van de burgemeester gedropt : ". . .Alleen als verzet of lijdelijk verzet wordt geboden zal met geweld worden opgetreden. Als molotov-cocktails, brandflessen of dergelijke, of vuurwapens worden gebruikt, zal de politie mogen schieten. Het is levensgevaarlijk zich op of bij de barricades te bevinden. In de namiddag verklaarde de burgemeester aan de pers tevreden te zijn dat er geen doden waren gevallen. Dinsdag beschreef Wiegel de toestand van de vorige dag in Nijmegen als zeer ernstig en zei dat er momenten waren geweest dat de politie had mogen schieten net alsof wij dankbaar moeten zijn dat ze het niet gedaan hebben terwijl zij alleen alle geweld hebben geproduceerd. Ondertussen blijkt uit de officiële commentaren steeds duidelijker dat de kans op een echt bloedbad heel groot is geweest. Er zijn door de overheid trouwens heel veel dingen gedaan waarvoor tenminste eerst de noodtoestand zou moeten afgekondigd geweest zijn afsluiten van water in de betrokken wijk, binnendringen van huizen en winkels door de M.E., gemeentepersoneel ten dienste stellen van het geweld, dienstplichtige militaire inzetten, uitschakelen van openbaar vervoer, toegangswegen naar Nijmegen afsnijden, de M.E.'s inzetten op vreedzame betogers. Dit laatste gaat dan over de betoging, maandagnamiddag na de ontruiming. De NOS beschrijft een situatie waarin duizende gewone mensen ingesloten, in elkaar geramd en opgejaagd worden door duizende, bewapende, met traangas en waterkanonnen gesteunde M.E.'s als "groepjes rondzwervende krakers met hun aanhang veroorzaken nog onrust in Nijmegen".

Als je dat hier hebt meegemaakt en je hoort dan Wiegel dezelfde dag op T.V. praten, dan snap je zo ongeveer wel wat "de staat" is. Van hieruit leek het gedrag van de burgemeester en wethouders zo onbegrijpelijk. Ze leken zo geïsoleerd en halstarrig het belang van zeer weinigen te steunen. Als je Wiegel hoort besef je wel dat ze helemaal niet geïsoleerd waren. Ze worden gefeliciteerd, ze verdedigen 's Rijks belangen beter dan het gemeentebestuur van Amsterdam, zulke vastberadenheid is nodig om het algemene belang te kunnen dienen. Heel opvallend was voortdurend (ook in het nieuws) de formulering van de politie "moest" ... (optreden, ingrijpen, opruimen e.d.). Uit hoofde van welke rationaliteit ? Als daar dan soms al iets over gezegd werd ging het over "democratie" en "rechtstaat" (ook een keertje dat de acties "infaam" waren en men dus niet kon toegeven, maar dat daar wel een andere formulering zou aan gegeven worden in de gemeenteraad). Hier waren die begrippen mythes en bleef enkel de blote repressie over. Het dubbelkarakter van de staat lijkt mij nu wel zwaar naar één kant door te slaan. Bovendien geldt het dubbelkarakter enkel binnen de spelregels en die worden blijkbaar ontzettend snel opgeschort (en ook afgeschaft ?).

Wat de mentaliteit betreft die noodzakelijk is voor een zelfbeherend socialisme zijn hier anderzijds toch wel héél hoopgevende dingen gebeurd. Er is veel te schrijven over Radio Rataplan, over hun motivatie, informatie, coördinatie, het blijven praten met de sporadische critici, oproepen doen maar toch niemand onder druk zetten, zeggen wat en wie er nodig is voor een bepaalde deelactie maar ook zeggen wat je er mee risceert en vragen dat goed af te wegen, vriendelijk en aardig zijn en blijven, warm verstandig en erg gedisciplineerd. Maandag, na de grote slag, bleek in de stad door de

massa ook niets anders beschadigd te zijn dan banken en grootwarenhuizen.

Eventueel zou je kunnen zeggen dat er te weinig plannen waren voor NA de ontruiming. Er waren er wel, maar ondanks alles hadden die het geweld van de machthebbers toch nog onderschat. In gesprekken blijkt dat er een hemelsbreed verschil is in attitude bij de mensen die wel naar Radio Rataplan geluisterd hadden en diegenen die niet geluisterd hadden. Ik bedoel niet zij die niet geluisterd hebben omdat ze TEGEN waren van in het begin, maar diegenen die gewoon in de feitelijke onmogelijkheid waren om te luisteren. Die radio interpreteerde nochtans niet, ruide niet op. Al wat ze deden was de situatie dicht bij de mensen brengen en tonen dat men vat kon hebben op die situatie. En het regende initiatieven.

Het geheel roept bij mij toch wel grote vraagtekens op over de relevantie van "bewustzijn", waar het dan in verband met de-man-in-de straat zo dikwijls over gaat. Hier was dat bewustzijn er in alle geval zeer snel en zeer algemeen. Ik onderschat het belang wel niet en bovendien zou ik vorige week ook niet gedacht hebben dat het kon. Anderzijds hoe groter het verzet, hoe groter het tegengeweld, militair en ideologisch. In de media wordt het geheel verkocht als een actie van enkele krakers. Daar ging het van beide zijden niet meer om : zowel voor de overheid als voor de bevolking ging het hier over een scheur in de consensus en een reële bedreiging van de "orde". Ondanks al mijn "politiek bewustzijn" ben ik toch nog verbaasd hoe vlug het militair escaleerde. De media hebben heel ijverig (en voor buitenstaanders waarschijnlijk ook onmerkbaar) meegewerkt om het tenminste regionaal te beperken.

Toen ik tijdens de studentencontestatie in 1969 de film "Vechten voor onze rechten" van Frans Buyens zag over de staking 1960-1961 had ik al moeite om te begrijpen wat de motiverende kracht ervan kon zijn het ganse mobiliseringsproces van de massa... en (telkens weer) eindigend met de tanks in de straten.

Ik weet het zelf ook wel het leven gaat door, dus gaat de strijd door (zolang ze dan toevallig niet op jou hebben geschoten of andere onheilen). 't Kan gewoon niet anders, en dan maar met de moed der wanhoop doorgaan. Maar, bewustzijn of geen bewustzijn, ik heb toch het gevoel dat de strijd gevoerd wordt als puppets on a string van de gevestigde orde die in laatste instantie (en al vlug ook in eerste instantie) enkel repressie is.

Ik heb ook wel vraagtekens in verband met de relevantie van "theorie". Op theoretisch vlak zou ik in de acute fase niets kunnen of willen zeggen. Ik sta sprakeloos bij zoveel geweld langs de ene kant en zoveel ernst en kunde langs de andere kant. Radio Rataplan onthield zich trouwens van alle mogelijke analyses, commentaren e.d., maar de selectie die zij uitvoerden om de pertinente berichten wél te geven was schitterend. Heel de actie zet mij trouwens er toe aan om datgene wat onder de oppervlakte van het gewone dagelijkse leven aanwezig is anders in te schatten wat betreft solidariteit, consideratie, kennis en kunde, fysieke moed en doorzettingskracht. De gevoerde gesprekken waarin men uitte hoe zijn/haar "revolutionair geweten" vocht met zijn/haar schrik mogen gelden als een stukje kritische psychologie van hoog gehalte.

Hoewel op het ogenblik van het verzet de "theorie" dan misschien enkel kan zwijgen leidt dit per se niet tot anti-wetenschappelijke keuzen het leven gaat door, dus gaat ook de ideologische strijd door, het actie-mo-

ment is er niet permanent, de dialectiek van actie en theorie is reëel en uit West Duitsland trek ik ook de lering dat je die niet kan forceren, en dus gaan we door met datgene wat ons dan wel vertrouwd is.

Heel sterk heb ik het gevoel "het ware gelaat van de democratie" weer eens gezien te hebben en dit dan duidelijker dan ooit. Aangezien we dat eigenlijk al wisten zou dat geen verslagenheid mogen brengen. Siep Stuurman ("De macht van iedere staat, ook de meest democratische, is in laatste instantie gebaseerd op geweld.", in "Burgerlijke staat - een inleiding in de marxistische politieke theorie", p. 157), zoveel andere auteurs en zoveel acties uit het verleden hebben ons dit wel geleerd.

De zaken moeten dan maar vooral van een andere zijde uit bekeken worden

- dat de solidariteit en vastberadenheid in deze tijd zo groot kon zijn wist ik niet

- dat één progressief piratenzendertje voldoende is om een stad uit de greep te halen van de bestaande massa-media (die solidariteit systematisch negeren en afbreken) is bijzonder hoopgevend

misschien snap ik ook iets meer van de korte, maar historisch beslissende rol van figuren als Kerenski en Bazargan

misschien snappen ontzettend veel meer mensen in Nijmegen meer van "democratie", "rechtstaat" e.d. (hoewel ik een beetje bang ben van hun en mijn eventuele dissonantie reductie want het is ontzettend moeilijk om er besluiten uit te trekken)

ik ben zelf ook wel een beetje af van of/of-redeneringen in verband met strategieën voor sociale verandering. Ik weet niet of er in het Westen ooit iets grondigs zal veranderen, maar in alle geval zie ik wel in dat dan heel veel verschillende strategieën en competenties elkaar kunnen en moeten vinden. Ik geloof dat ik er op een militante manier toleranter door geworden binnen het kamp van de "machtelozen".

En "de staat" ? De belangstelling ervoor binnen het marxisme lijkt mij op dit ogenblik een product van de zgn. matte jaren 70 en van euro-communisme. De spelregels die via de staat bedongen worden hebben blijkbaar ZO weinig belang, dat het er op aankomt de kern van de maatschappij te verdedigen. En die kern is wis en zeker burgerlijk, kapitalistisch en ontzettend repressief. De meeste aandacht zal in een discussie over de staat dan ook steeds uit dienen te gaan naar

- "de maatschappij" in plaats van naar "de staat" het is mij meer dan ooit duidelijk dat een zelfstandige analyse van "de staat" niet mogelijk is. Als men zich voorneemt het verschijnsel "staat" te bestuderen blijkt dit al vlug enkel een springplank te kunnen zijn om naar de maatschappij in zijn geheel te kijken. Het is dan ook duidelijk hoe tijds- en situatiegebonden visies op de staat steeds zullen zijn : uiteraard zegt Negri fundamenteel andere dingen dan Stuurman, uiteraard zegt Marx over de staat actualiteitgebonden dingen. In verband met staatstheorie zijn dan mijn vragen : is het de taak van deze theorie dit relativisme te vermijden ? - is het überhaupt mogelijk dit te vermijden en toch een verhelderende theoretische kern over te houden ? - of kan men gewoon niet anders dan tijds- en situatiegebonden uitspraken doen over de staat

- strategie-discussies. De ervaringen van de voorbije week maken inzichten op dit vlak zeker niet gemakkelijker. Opvallend is dat een week ge-

leden hier zoveel mensen waren die zich wél wilden verzetten, maar heel bewust kozen voor de geweldloosheid. Uiterlijk is daar nog geen verandering ingekomen. Als je echter met de mensen praat dan hoor je echter zoveel vraagtekens hierover. Ze zijn zo KWAAD dat strategiediscussies een totaal andere dimensie krijgen : het verzet was fair, principiëel geweldloos, massaal, buiten-parlementair maar ook bovengronds ; het geweld was brutaal en disproportioneel. Moet men in staat zijn het relatieve succes van de gebruikte strategie voor ogen te houden of begrip opbrengen voor de hardere en ondergrondse strijdvormen die de overheid in de gedachten van de actievoerders heeft opgeroepen. De traditionele arbeidersorganisaties pikten in deze week heel weinig op van wat er allemaal gaande was. Ik was daar aanvankelijk heel verontwaardigd over, maar vraag me nu af of juist die afstand het hen niet mogelijk zal maken (binnen hun grenzen) efficiënter op te treden daarna : campagne voor afzetting van de burgemeester, niet bouwen van de parkeergarage e.d. vragen over de huidige inhoud en relevantie van centrale marxistische begrippen als "klasse". Of dit hier "klassenstrijd" is zou een hoofdstuk apart kunnen vullen.

Onmiddellijk na de ontruiming voerden medewerkers van het sociologisch instituut een bliksemenquête uit, die ondanks de beperktheid en de snelheid waarmee de gegevens werden verwerkt wel aangeeft hoe breedgedragen het protest was : ruim 90 % van de ondervraagden keert zich tegen de bouw van een parkeergarage op de plaats van de ontruimde en afgebroken huizen ; 57 % betreurt het doorgaan van de ontruiming na het gerechterlijk vonnis ; 78 % is het oneens met de manier waarop de ontruiming door de autoriteiten werd uitgevoerd ; 72 % geeft aan dat het vertrouwen in de plaatselijke politieke partijen is verminderd. Deze cijfers zeggen iets over de omvang van de politiek onderdrukte klasse ; zij zeggen niets over de economische klassepositie van o.a. die 78 %. De mate waarin wat vandaag "verontwaardiging" kan heten omgezet wordt in ideologische en politieke keuzen, en het begrijpen van de factoren die hierin een rol spelen, zullen in de verdere strijd erg belangrijke punten zijn.

Post scriptum

Het is nu donderdag, 26 februari, en het is de zesde opeenvolgende dag dat er duizenden mensen door de straten getrokken zijn.

Vanavond waren dat er ongeveer 20 000, o.a. schreeuwend, heel getergd

WONINGNOOD

Zo'n massa vult gewoon alle straten die er in Nijmegen-centrum zijn.

Terwijl de stoet in doodse stilte langs het nu braakliggende terrein trok waar tot maandag de huizen stonden waar het oorspronkelijk allemaal om ging, prees de burgemeester in de gemeenteraad de M.E.